Ч. 212 Четвер 21 вересня (4 жовтня) 1900. Рік X

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. свят) о 5-ій години по полудни

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 12.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенем оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Газети Львівскої".

Передплата у Львові в агенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Староствах на провінциї:
на цілий рік К. 4·80
на пів року „ 2·40
на чверть року „ 1·20
місячно . . „ —·40
Поодиноке число 2 с.
З почтовою пересилкою:
на цілий рік К. 10·80
на пів року „ 5·40
на чверть року „ 2·70
місячно . . „ —·90
Поодиноке число 6 с

Вісти політичні.

(Рух виборчий. — Телеграми цісарів хіньского і німецкого. — Убийник Кеттелера).

Вчера по полудни відбула ся у Відни конференция мужів довіря вірноконституцийної більшої посілости під проводом ґр. Освальда Туна. Висказано признанє для становища яке займали члени в клюбі вірноконституцийнім в Раді державній і висказано бажанє, щоби посли, котрих та ґрупа вибере, поступали в тім самім дусі в новій раді державній.

Панове Романчук і др. Окуновский були насамперед у Є. Ексц. п. Намістника а опісля пп. Романчук і Борковский їздили до Відня до Є. Ексц. дра Кербера і домагали ся виданя специяльних розпоряджень в справі виборів. П. Намістник і др. Кербер заявили, що специяльні розпорядженя суть злишні бо повинні би вистати істнуючі закони. Скоро власти публичні і партиї виборчі будуть держати ся строго закона, то вибори відбудуть ся спокійно.

Nordd. Allg. Ztg. оголосила телеграми які вислали собі в заміну цісарі хіньский і німецкий. Тон тих телеграм характеристичний. Цісар хіньский в своїй телеграмі висказує жаль з причини, що в Пекіні убито німецкого посла Кеттелера і каже, що зарядив в честь убитого жертву в напитку та висказує надію, що німецкий цісар зрече ся гніву, щоби як найскорше міг станути мир. Отже хіньский цісар клонить ся в покорі перед німецким цісарем, а цісар німецкий відповідає з зарозумілостию і бутою та каже насамперед що жертва хіньского цісаря не має для него ніякого значіня, що він не винує цісаря за то що стало ся, але коли цісар видасть на укаранє виновників, і скоро цісар в тій цїли хоче помочи, то він цісар Вільгельм годить ся на то. Тогди цісар німецкий повитає поворот хіньского цісаря до Пекіну, а ґр. Вальдерзе прийме его відповідно до своєї ранґи і достоіньства і дасть єму таку охорону войскову якої він зажадає. Ну чи не ласка німецкого цісаря! Хіньского цісаря в его столици прийме чужий ґенерал.

Урядово доносять з Пекіну, що вже відшукано убийника німецкого посла. Єсть то якийсь хіньский підофіцир. Єго зловлено в хвили, коли він продавав годинник Кеттелера і видано войсковим властям німецким. Він зізнав, що якийсь князь хіньский, котрого імени він не хоче сказати, приказав єму стріляти всіх чужинців, яких побачить, але такого приказу, щоби він стріляв до послів, він ніколи не дістав.

Новинки.

Львів дня 3-го жовтня 1900.

— **Іменованя.** Є. Вел. Цісар надав титул і характер радників висшого суду радникам суду краєвого Антонови Райнвартови в Тернополи, Оттокарови Ансіонови в Золочеві і Генрихови Гарволіньскому в Бродах.

— **Проєкт дра Олесницкого в справі поділу спадщини ґрунтової.** Чи ділити ґрунт по батькови межи діти, чи не ділити? Се таке питанє, на котре не знати як відповісти, а справа сама дуже важна і пекуча. Ділити ґрунт — біда, бо остаточно роздробить ся так, що не буде що ділити; не ділити — знов біда, бо кривдить ся діти, а всім преці годі жити на тім самім ґрунті; лишати волю дітем нехай роблять, що хотять, також зле, бо з того виходять сварки і бійки та процеси а навіть і убийства. Отже як тому зарадити. Др. Олесницкий, адвокат в Стрию і посол на сойм краєвий, впав після нашого погляду на дуже добру і щасливу гадку та придумав спосіб як би зарадити тому лиху. Дня 29-го вересня відбували ся збори виборців в Жидачеві, скликані дром Олесницким в тій цїли, щоби представити ся своїм виборцям. Отже на тих зборах сказав др. Олесницкий, що думає виступити в соймі з своїм проєктом що до неподільности ґрунтів, розуміє ся, скоро би селяни уважали, що его проєкт єсть для них користний. А той проєкт коротко такий: По смерти батька переводить суд розправу. До неї взиває спадкоємців і раду родинну зложену з двох членів ради громадскої і крівняків. Они мають враз з судом розглянути, чи можна спадщину ділити. Коли можна, то зараз ділять і кождому спадкоємцеви віддають в посїданє, з чого буде тая користь, що сукцесор має зараз дефінітивно свою спадщину, а не ідеальну, пяту чи десяту часть, о котру ще процесувати ся потребує. Коли-ж уже спадщини ділити не можна без

5)

ПИСЬМО і МОВА.

(Написав К. Вербин.)

(Дальше).

Наші етимольоґічні правописники люблять в обороні своєї якоїсь етимольоґічної правописи покликувати ся на правописи инших народів, іменно на правопись німецку, і ставити єї Русинам за взорець етимольоґічної правописи. Ті люди очевидно або не знають німецкої правописи, ако коли єї знають, то ніколи не подумали над тим, длячого так або инакше пише ся в німецкій мові, та чи єсть в тім який розум і яка консеквенция, або наконець они просто гадають, що можна і треба людий туманити. Ми вже попереду виказали, що теперішні т. зв. етимольоґічні правописи, то лиш мішанина всіляких правописий фонетичних. Такою мішаниною єсть також і німецка правопись. Але Німці мають тепер тілько всіляких правописий, і урядових, або як они кажуть, „консесіонованих" і приватних, що у них майже ще більший правописний хаос, як у нас; длятого годі говорити о якійсь одній правописи, а треба хиба лиш з тих многих вибрати одну і тій близше придивити ся. Ми возьмемо ту „урядову", яка заведена в німецких школах.

Ось як виглядає та німецка правопись етимольоґічна, на котру у нас покликують ся і показують на ню яко на взорець. Одно головне правило тої правописи, таке, що як-раз найбільше припадає до смаку нашим етимольоґічним правописникам, каже: „Пиши слово після его походженя", значить ся насамперед: учи ся дитинко етимольоґії, тої науки, на котрій старі люди, з університетскими студиями з'їли свої зуби, а все ще не знають походженя неодного слова. Але нехай і так буде, як каже головне правило. А на щож его, коли н. пр. слово: Eltern (родителї), хоч походить від слова alt (старий), та сама правопись каже писати буквою E а не Ä, як повинно бути після головного правила; behende (зручний, меткий), пішло від Hand (bei der Hand), а мимо того в нім пише ся „e" а не „ä"; пише ся mühselig, хоч се слово пішло від Mühsal, і т. д. Отже де тут походженє, де етимольоґія, і на що повисшого правила, коли та сама правопись, котра его установила, не держить ся его?

Инше правило німецкої правописи каже знов так: „Пиши так, як правильно вимавляє ся". Отже правильно вимавляє ся н. пр. „шток", штіфт, окс, лякс", а пише ся неправильно: сток, стіфт, охс, ляхс, (Stock, Stift, Ochs, Lachs). Ось маєте німецку правопись етимольоґічну!

А вже найліпше трете правило урядової правописи німецкої, котре так каже: „Держись пануючого звичаю писаня", значить ся: на що тобі чоловіче першого і другого правила сеї правописи? пиши так, як пишуть другі. От, і маєте етимольоґічну правопись німецку і єї консеквенцию! Щож дивного, що тота сама правопись постановляє писати слово „кава" по німецки: der Kaffee, але слово: каварня вже das Cafe; в сім послідним слові щезло вже і „K" і одно „f" та одно „e", бо до німецкої правописи домішала ся правопись француска. Чи не найліпший се доказ, що т. зв. етимольоґічні правописи, то лиш мішанина всіляких правописий фонетичних, своїх і чужих, похибок зроблених случайно в переписуваню та постанов урядових і приватних?

То, що ми тут сказали о теперішній німецкій правописи урядовій в Австриї, не кажемо від себе, лиш повтаряємо за Німцем з роду, Бавмґартнером, котрий недавно тому виступив був публично з критикою тої правописи. Не дивниця, що у Німців єсть стремленє завести одностайну правопись фонетичну, а що они не можуть того відразу зробити, то причина єсть та сама, яку ми навели попереду, коли була бесїда про правопись анґлійску.

По сім всім спитає хтось може: Якаж єсть тота наша нова правопись, т. зв. фонетична, яку заведено у нас від кількох літ, котра декому єсть солию в оці, а котру — се також, мимоходом сказавши, цвітка яка могла вирости і зацвити лиш на нашім галицко-рускім ґрунті — боронить иноді так завзято найперший наш орган політичний, котрий сам єї боїть ся, і все ще пише „етимольоґічною" правописию праотців наших? Тота нова правопись наша, то не фонетична, в повнім значіню того слова; то mixtum compositum, саламаха, як і другі їй подібні, але вже трохи уцивілізована. То вже — коли так порівнати вільно — не олій з чесником до кулеші, але нїби олива з оцтом до салати. Єсть то правопись, котра виросла на ґрунті дотеперішних правописий і переняла богато з давних, але увзгляднює далеко більше

очевидної шкоди всіх спадкоємців, або коли спадкоємці не потребують сего, тогди рада родинна узнає спадщину неподільною, однак не раз на завсїгди та й не для найстаршого сина, бо сей може всім иншим займати ся, лиш не господаркою і на нїй не розуміти ся, коли знов син молодший як-раз кваліфікує ся на господаря. Ту отже рада родинна рішала би, котрий із спадкоємців має ґрунт неподільно дістати, а котрий сплату. — Добре би було, як би над сею справою і над проектом дра Олесницкого подумали добре самі селяни. Ми гадаємо, що сей спосіб може ще з деякими поправками і доповненями, от н. пр. в тім напрямі, яка має бути рада родинна і хто до неї має належати, чи лиш самі члени родини (в котрім случаю була би то дїйстно рада родинна), чи також і члени ради громадскої, (в котрім то случаю рада поправдї тратила би характер і значінє родинної) котрим з природи річи годї признати право належати до ради родинної і т. д. — міг би дуже добре залагодити справу, котра для нашого селяньства єсть дуже важною.

— **Убийство.** В Коломиї в ночи на четвер вимордовано жидівску родину Копля Зігельвахса, котрий був давнїйше шинкарем в Залучу, а опісля купив собі реальність в Коломиї. Убийник розрубав сокирою голову Зігельвахсови, его жінцї і служници. Здаєсь, що злочину допустив ся хтось із мести, але й не виключена цїль рабунку.

— **Самосуд.** В Стрілківцях, самбірского повіта зловили тамошні селяни знаного палія Стефана Запотоцкого на горячім учинку і побили его дуже тяжко, так, що в безнадїйнім станї відвезено его до шпиталя в Самборі. Против Запотоцкого переводив уже суд кілька разів доходженє о підпал, но все удавалось ему викрутити ся.

— **Скарб в печи.** У Віднї стала ся сими днями така істория: Панї Ева К., що мешкала на Віденю, з обави перед злодіями сховала до зелїзної печи сім дукатів, одну золоту двайцятькоронівку, один російский імпериял, 8 наполеондорів, один турецкий фунт, 2 штуки по двайцять марок, одну десятьмарківку і богато одномарківок. Гроші ті були зложені в якійсь старій мошонцї. Перед кількома днями казала она піч направити і вичистити і сама була при тім, як бляхар чистив. Він в її очах висипав попіл і саджу в скриню призначену на сьмітє, не знаючи, що в печи суть гроші, а панї Ева К. також забула на свій скарб. Ще того самого дня віз маґістратский забрав сьмітє і вивіз за місто. Аж ось позавчера пригадала собі панї К. на свій скарб в печи. Побігла зараз за місто де зсипають сьмітє, шукати, але вже не знайшла анї мошонки анї золота і срібла.

Господарство, промисл, торговля, гиґієна і вихованє.

Ради господарскі.

— Робота в городї в жовтни. Сего місяця пора до збираня і прятаня всілякої городовини на зиму. Запопадлива ґаздинька не лиш спряче собі достаточний запас на зиму, але буде мати ще й на продаж та заробить собі красний гріш. Городовину пряче ся або до пивниць або до погребів та ям вкритих зверха дошками і соломою. Хто має в городї теплі скринї (інспекти), може й в них прятати городовину. Важна річ, щоби уміти добре зложити городовину, так, щоби она не зіпсувала ся. Всілякі роди капусти, селера і т. п. держать ся добре, коли їх корінє присипати землею. В теплїйших сторонах можна сего місяця сїяти ще шпінат, петрушку, каротку і цебулю на весну, так само можна пересаджувати озиму салату, котру, скоро настануть морози, вкриває ся сосновим галузєм. Опорожнені грядки треба зараз перекопати і о скілько того на весну потреба згноїти обірником. При копаню треба землю лишати в грудах, щоби воздух і студінь могли добре доходити до землї. Тепер також можна добре город райолювати, або перекопувати глубоко на 70 цент. В тій цїли копає ся землю вузкими, на 80 цент. загонами до шнура, і землю з першого викопаного рова несе ся аж на другий конець загона; у викопаний рів скопує ся дальшу землю так, щоби верхна почва прийшла на спід, а спідна на верх. Так засипле ся перший рів, а зробить ся другий, і так аж до кінця. Послїдний рів засипує ся землею, принесеною з першого рова. Викопану пісну землю треба погноїти зараз при копаню.

— Прятанє бараболь в кіпцях на зиму. Дуже добрий спосіб закопуваня бараболь в кіпцї на зиму, єсть слїдуючий: Визначає ся місце, на півтора метра широке, а так довге як має бути копець, щоби змістили ся бараболї, і вибирає ся в цїлім тім місци землю на рискаль глубоко. Серединою того місця вздовж вбиває ся маленькі, 30 центим. довгі кроквочки, одна від другої на метер, а до тих кроков прибиває ся тонкі лати або тички з фасолї так густо, щоби бараболї через них не перелїтали. Замість того можна би зробити собі раз на завсїгди відповідні драбинки, котрі на місци треба ставити як нахилені до себе як би дашок. На так прилагоджене місце каналом сипле ся бараболї стіжковато, вкриває ся соломою, а наконець вибраною землею. Попід копець буде тогди іти канал, котрий затикає ся, і накриває ся аж тогди, коли настануть морози. Довкола так усипаного кіпця викопує ся ровець, котрий мусить сягати глубше, як вибрана під бараболями земля. В той спосіб спрятані бараболї не загріють ся і не зіпсують ся.

Всячина господарска.

— Вино з меду: (Після Deutsch. Landw.) На лїтру сьвіжого соку в яблок бере ся 100 ґр. меду і розпускає ся в соку на студено. Відтак додає ся на три лїтри сьвіжої води з керницї по 360 ґр, отже разом 1080 ґр. меду і по 7 ґр., отже разом 21 ґр. розтертого винного каменя. Коли ся мішанина розпустить ся (а її треба мішати), зливає ся разом з тамток і ту мішанину, заткавши її шпунтом від кисненя (як він виглядає і робить ся; ми вже по

вимову живої мови нашої, як всї давнїйші правописи, і улекшає значно спосіб писаня; єсть то, так сказати би, значно поправлене і доповнене виданє давних т. зв. етимольоґічних правописий, або, коли вже конче хтось хоче мати на ню якусь специяльну назву, то можна би сказати принятим звичаєм, що то правопись етимольоґічнофонетична. Она відкинула „ъ“ або в декотрих случаях заступила его значком подібно як в церковній правописи; відкинула „ы“ і заступила его знаком „и“ та переймила з церковної правописи букву „і“, котрій надала значінє давного „ѣ“ з тим додатком, що ся буква має бути точно примінена і до вимови. Длятого хоч давнїйше писало ся н. пр. слово „вѣра“, нинї замість того „ѣ“ не пише „ї“, бо вимова того не вимагає. Отсе головні черти нової правописи, котру ідучи за утертим звичаєм можна би назвати також новою або поправленою правописию етимольоґічною.

Якою ж повинна би бути дїйстна правопись фонетична і чи така правопись була би у нас можлива?

Дїйстна правопись фонетична повинна би передовсїм опирати ся на вимові, а до помочи їй, як впрочім і кождій правописи мусїли би служити ученє і звичай. Без сих двох послїдних условий і найлїпша і найчистїйша фонетична правопись мусїла би стати ся хаотичною.

Отже насамперед що до першого: Дїйстна правопись фонетична повинна би установити для кождого звука нашої мови окремий знак в письмі. Се потягнуло би очевидно і зміну ґрафіки або способу писаня букв. Коли Румуни свого часу зміняли свою кирильску азбуку і заводили латиньску, мусїли все-таки готові вже латиньскі букви приробити відповідно до своєї вимови, значить ся, установити собі окрему ґрафіку. То само мусїли би ми зробити і з нашою азбукою, як би ми заводили чисту і правдиву фонетичну правопись у себе. Передовсїм треба би всї дотеперішні букви, котрі служать нам на означенє зложених звуків, отже ї (давне „ѣ“), я, є, ю і щ розложити. Розложенє букви „щ“ не зробило би ніякої трудности, бо на то маємо вже готові знаки „ш“ і „ч“, отже буква „щ“ просто відпала би. Мимоходом сказавши ся одна буква показує вже, що теперішна наша нова правопись не єсть дїйстно фонетичною.

Більшу трудність представляє розложенє т. зв. йотованих букв на їх складові части, а іменно длятого, що єсть трохи недогідности з буквою „й“ (латиньске „j“), а то ось чому: раз длятого, що ми не навикли писати тої букви та задля своєї великої подібности до других єсть таки дїйстно трохи недогідною в письмі. В нашім письмі єсть взагалї за богато букв, котрі формою дуже подібні до себе. Такими суть: и, й, п, ц, ш, щ; до них підходять: г, і, л, м, н, ч. Коли таких букв зійде ся кілька разом, то письмо тогди дуже трудно відчитати, особливо ще коли оно нечетко і некаліґрафічно писане. Ту недогідність стрічає ся навіть в друкованім письмі, коли зійде ся разом кілька таких букв. З того виробив ся в практицї такий звичай, що коли н. пр. букви „ш“ і „п“ зійдуть ся з подібними до них разом, то першу з них підчеркуємо зпід споду, а другу з гори, щоби тим способом зробити їм визначнїйшими в письмі. Через розложенє т. зв. йотованих звуків прийшлось би букву „й“ писати в пятеро частїйше, через що нечеткість письма збільшила би ся майже також тілько разів. Отже для догідности в читаню і писаню треба би при установлюваню чисто фонетичної правописи придумати якийсь відповідний знак на „й“; на упертого можна би очевидно той знак задержати. Як вже було сказано, пробовано у нас на сербский лад завести в нашій правописи латиньске „j“ (т. зв. Драґоманівка); але проба ся не удала ся і нинї дуже мало хто так пише.

Монотонність а в наслїдок того і нечеткість письма, яка виходить з великої подібности деяких букв можна би впрочім бодай по части зменшити заведенем на ново букви „ы“ на звук „и“ і дуже зле стало ся, що букву сю викинено зовсїм з теперішної нашої правописи. Для фонетики буква ся зовсїм не стоїть на перешкодї, як то видимо н. пр. в урядовій правописи заведеній для Русинів в Росиї. Тим осягнуло би ся було трояку цїль: насамперед уникнуло би ся було монотонности в письмі; відтак удержало би ся було лїпшу звязь з Русинами в Росиї; для котрих читанє нашої букви „и“, котра у них вимавляє ся як „і“ робить такі самі трудности як нам їх „и“. Коли уряд російский старав ся зробити в письмі між нами ріжницю, то ми повинні були старати ся бодай в части знести ту ріжницю задержанем букви „ы“, котра як кажемо фонетицї вобсїм не перешкаджає. Наконець задержанем букви „ы“ було би ся ще наглядно показало, що установленє нової правописи не стоїть в ніякій звязи з якоюсь підсуваною деким охотою до зриваня з церквою і церковними книгами. Правда, що тим не переконало би ся ще тих „деяких“, але був би все-таки арґумент. Однакож вага задержаня букви „ы“ в нашій правописи не в сїм арґументї лиш в тамтих двох обставинах.

Дальше треба би побіч т. зв. твердих спів = або шелестозвуків установити ще й мягкі а теперішні: дь, ть, зь, сь, рь, ць, ль, нь, треба би писати окремими знаками. В такім случаю відпав би мягкий знак „ь“ і то правило, котре для правописи непотрібне, а котре каже, що сеся або тота буква мягчить попередну. Се належить до етимольоґії, звідки взялась яка мягка буква, чи радше звук, а не до правописи, в котрій лиш о то розходить ся, щоби ту букву написати.

Але установленє мягких букв стрітило би знов великі трудности, бо хоч не треба би заводити нових знаків, позаяк потреба лиш показати, що тверді букви зміняють ся на мягкі, то все-таки до твердих треба би додати якийсь знак. Хтось може скаже: то в такім случаю не треба прецї якогось нового знаку, бо єсть вже готовий, „ь“. Єсть в тім трохи рациї. Але теперішний мягкий знак „ь“ єсть поправдї не знаком лиш окремою буквою; око видить н.пр. в „ть“ дві букви а не мягке „т“. Треба отже, щоби той знак був тїснїйше звязаний з тою буквою, котра мягчить ся і ніби творив з нею одну цїлість. Ся гадка була безперечно причи-

кілька разів описували) ставить в місце, де о скілько можна, єсть однакова теплота) 15 до 18 степ. Ц.) Можна ужити до того бутлї, великої баньки або й бочівки, але під шпунтом треба лишити вільне місце на 5 до 6 центим. до кисненя. По трох місяцях спускає ся молоде вино з дріжджів і ще фільтрує ся два або й три рази. Посудини зі спущеним вином мусять бути зовсім повні і заткані добре ватою, щоби квас вуглевий міг ще з них виходити, але не робив ся оцет або не кидала ся плїснь. По четвертім спущеню отже за рік вино буде зовсім чисте і можна его стягати до фляшок, котрі ставить ся лїжми. Оно в смаку єсть тогди подібне до терпкого угорского вина. Замість соку з яблок (але не червоних) можна ужити верпин (аґресту) а тогди замість 7 ґр. бере ся 4 ґр. винного каменя на 1 лїтру води; при білих парічках лиш 2 ґр., але меду завсїгди однаково.

Переписка господарска.

Ф. Б. в Кол.: Питане: Перед двома лїтами заблукав ся кінь з пархами на мое подвіре і від того часу, абим мав як найкрасшого коня, то мусить дістати пархи. Чи би то дало ся чим відлічити і в який спосіб? — Відповідь: Пархами називаємо хоробу у коний, котру викликують три роди малесеньких, голим оком на видних зьвірятох, коростняків, котрі вїдають ся в скіру і точать еї. Один з тих коростняків (Sarcoptes equi) обсїдає найскорше голову, шию і лопатки а звідтам розходить ся по цїлім тїлї. Кінь дістає тогди страшної сверблячки, кусає заражене місце, тре ся ним об щось і чіхає ся. На заражених місцях показують ся відтак лисі плїші; они зразу вкиті лускою, пізнїйше брудно сїро-брунатними струпами, скіра грубне, морщить ся і пукає а струпи заходять тогди кровю і гниють. Того коростняка можна пізнати лиш під мікроскопом а найлїпше в той спосіб, що дрібки луски або струпа з коня привязує ся на руку чоловіка. За 10 до 12 годин пороблять ся на руці червоні прищики, котрі дуже сверблять, значить ся, чоловік вже заразив ся кіньским свербляком. Єго можна дуже легко позбути ся, коли заражене місце помастити перувіяньским бальсамом. Сими пархами може заразити ся і чоловік і рогата худоба. — Другий рід коростняка (Dermadotectes communis) обсїдає більше криті місця, куди згребло і щітка не засягають, отже сподом попід гривою, під хвостом і при его насадї, уда від середини і т. п. Сей коростняк буває вже так великий, що его можна добачити голим оком, а при помочи люпи побільшаючого скла можна его таки дуже добре розпізнати. Струпи і луску з коня треба висипати на чорний папір і перешукати на нїм за тими зьвірятками. Того рода пархи зазначують ся тим, що они прокидають ся на місцях далеких від себе на тїлї коня. Чоловік і рогата худоба не може ними заразити ся. — Третий рід коростняка (Symbrotes equi) кидає ся на ногах звичайно в котиках а звідси іде в гору. Сего рода пархи називаємо нїжними. Кінь дістає в нозї сверблячки, тупає і бе нею або тре ногою об ногу. Виразні ознаки хороби, як струпи, зморщки і т. п. показують ся аж по кількох місяцях. Заражене сими пархами наступає дуже поволи а чоловік і рогата худоба не заражують ся ними. Пархами заражує ся кінь від коня, від упряжи, жолобів і стовпів в стайни, від дишля у возї і взагалї від всего, до чого лиш паршивий кінь дотикає ся. Длячого, щоби позбути ся пархів із стайнї, не досить єсть вилїчити самого коня, але ще й треба дуже докладно очистити і десінфекціонувати вози, стайню, упряж, вози, жолоби і т. п. Стару упряж, щітку, згребло, коци або дерги і т. п. найлїпше попалити. Впрочім все, що дасть ся, вимити лугом, вишурувати і намастити, або облити 5-процентовим карболем (при тім треба бути осторожним з руками і очами); коли би можна, то ще й висїркувати. Аж по такій десінфекциї можна збути ся тої зарази з обістя. Паршиві конї лїчить ся так: Коли суть два перші роди пархів, то робить ся слїдуючу масть: дохтю (мази з дерева) 500 ґр., сїркового цьвіту (дуже мілкий порошок сїрковий) 500 ґр., мазкого мила 1000 ґр, оковити 1000 ґр. мілко потовченої крейди 125 ґр. То все змішати разом і зробити масть; для меншої скількости можна взяти зі всего лиш по пятій або десятій части. Перед ужитєм сеї масти треба насамперед намастити струпи ріпаковим олїєм, щоби помякли, а відтак змити теплою водою з милом. Аж тогди намащує ся коня добре тою мастию, втираючи еї щіткою і вкриває ся его добре аж до того часу, коли можна вже коня обмити. Семого або осьмого дня можна обмити теплою водою з милом, а коли би потреба, то і ще раз коня намастити. На третий рід пархів треба взяти 20 ґр. бензини і 100 ґр. мазкого мила, або 20 ґр. нафти і 100 ґр. ріпакового олїю. Впрочім треба все так само робити, як при тамтих родах пархів. Коли уживає ся нафти і ріпакового олїю, то перед ужитєм треба добре заколотити.

Вісти господарскі, промислові і торговельні.

— **Цїна збіжа.** У Львові дня 2 жовтня. Пшениця 7·60 до 7·80 Кор.; жито 6·50 до 6·70; овес 5·50 до 5·80; ячмінь пашний 5·40 до 5·75; ячмінь броварний 6·50 до 7·—; горох до вареня 7·50 до 12·—; вика —·— до —·—; сїмя льняне —·— до —·—; сїмя конопельне —·— до —·—; біб —·— до —·—; бобик —·— до —·—; гречка —·— до —·—; конюшина червона 65·— до 75·—; біла 40·— до 65·—; тимотка 17·— до 22·—; шведска —·— до —·—; кукурудза стара —·— до —·—; хміль —·— до —·—; ріпак новий 13·— до 13·50. Все за 50 кільо loco Львів. — В Чернівцях дня 26 го вересня: Пшениця 7·75 до 7·85; жито 6·25 до 6·35; ячмінь броварний 6·— до 6·50; овес 5·60 до 5·75; кукурудза готова 6·40 до 6·50; ріпак готовий 13·50 до 13·75. Все за 50 кільо loco Чернівцї. — Броди 13 вересня: Жито росийске з близших сторін по 3.70 до 4·— рублїв; на нову гречку великий попит; добрий горох 15.— до 18·— руб. Все за 100 кільо.

ТЕЛЕҐРАМИ.

Париж 3 жовтня. Зачувати, що правительство француске вислало окружник до держав в справі хіньскій. Росия мала вже згодити ся на предложене Франциї.

Ню-Йорк 3 жовтня. Після депеші з Тієнціну з дня 29 м. м. Лі Гунґ-Чанґ не поїде до Пекіну лиш буде вести переговори з росийским послом в Тієнцїнї.

Берлин 3 жовтня. Розійшла ся чутка, що кн. Юрий грецкий задумує проголосити ся независимим володітелем на Креті. Після иншої версиї він хоче лиш прилученя Крети до Грециї. Подорожи кн. Юрия по европейских столицях приписують велике значінє.

Берлин 3 жовтня. З Пекіну доносять, що цїсар і цїсарева-реґентка котрі перебувають тепер в Пасунґ, готові під деякими услівями вернути до Пекіну і розпочати переговори мирові. Після иншої версиї, сам цїсар має приїхати до Пекіна.

ною того, що вже в церковній правописи букву „ь“ заступано значком на горі коло букви котра мягчила ся. На такий самий лад треба би и у фонетичній правописи позаводити значки над мягкими буквами, н. пр. такий значок мягченя, якого уживає ся в іспаньскій мові, а котрий подібний до того, який в грецкій мові називає ся circumflex.

В той спосіб змінилась би значно ґрафіка і теперішна азбука була би прилагоджена до фонетичної правописи. Але чи з заведенем так зміненої азбуки була би вже дійстно заведена і консеквентна правопись? Для так зміненої азбуки треба ще й зовсім вірної, правильної вимови і аж тогди можна би установити правило: Пиши так, як правильно повинно вимавляти ся. Ба, але звідки має хтось знати, що се або то слово так а так правильно вимавляє ся? Один каже і пише „сіль“ а другий знов „сїль“; один каже і пише „зьвіря“, другий знов „звіря“ і т. д. Щож єсть правильне а що нї? По чім пізнати правильність або неправильність вимови? На то поправдї нема зовсім певного і ясного мірила в природї мови длятого, що суть всїлякі переходи і як не знайдесь на однім дереві двох листків, котрі би зовсім докладно покрили ся і були як би з одного викроєні, так і вимова звуків і слів живої мови не буде зовсім а зовсім однакова. Се єсть причиною, що дехто каже, що ніяка правопись не в силї віддати докладно вимови мертвими знаками. Але письмо і правопись призначені не для кождого чоловіка окремо, лиш для всїх разом, бо що один напише, то другий мусить прочитати а з того виходить, що і вимова може бути лиш тогди правильна коли еї всї однаково уживають. Щоби же всї уживали однакової вимови, то до того треба з одної сторони загального звичаю, з другої сторони науки тої вимови. Звичай або навичка установляють вимову; чим більше людий уживає одної і тої самої вимови, тим она єсть загальнїйшою. Длятого можна сказати, що за правильну вимову можна лиш ту уважати, якої більшість якогось народу уживає; еї бере ся за основу до правописи, а всяку иншу вимову мусить вже наука наклонювати до тої. В той спосіб творить ся письменна, книжна або образована мова, а вимови такої мови треба учити ся і аж тогди можна буде дійстно правильно після вимови, отже і фонетично писати.

З того всего видимо, що то єсть правдива фонетична правопись і на яких она опирає ся основах. Чи така правопись можлива? Була би тогди можлива, як би ми були народом зовсім самостійним, сполученим в одну цїлість і могли та хотїли самі о собі і о наших справах рішати. Нинї ми такої правописи не можемо заводити, бо відорвали би ся ще більше одні від других, як вже єсьмо відорвані; не можемо еї заводити, бо ще не знаємо докладно основ самої мови і еї звичаю, значить ся, ми ще не зібрали всего материялу нашої мови, не розпізнали его і не вибрали тих форм еї і тої вимови, котру можна би уважати за правильну, коротко сказавши не виобразували ще письменної мови і длятого мусимо поки що послугувати ся такою правописию, яка для нас в теперішну пору єсть найдогіднїйша і найпрактичнїйша.

Із всего, що ми доси сказали, виходить остаточно: 1) що якоїсь етимольоґічної правописи нема і не може бути, а суть лиш мішанини всїляких правописий фонетичних. — 2) що наша теперішна правопись не єсть фонетичною, лиш мішаниною зближеною значно до фонетики і длятого лїпшою як всї дотеперішні правописи; — 3) що всякі спори о етимольоґічну і фонетичну правопись то лиш борба з вітраками, а наконець: 4) що нам передовсїм пильнувати би чистоти народної мови, збирати еї богатство, поглубляти еї знанє і заводити в нїй гармонійну красу а тогди еї форма вийде вже сама з себе. Наша мова, то наше житє.

(Дальше буде.)

За редакцию відповідає: Адам Кржижевский.

З друкарнї В. Лозиньского — під зарядом В. І. Вебера. (Телефона число 569).